

821.161.1'02=161.2
Р-58

БІБЛІОТЕКА „НОВОГО ЖИТЯ.“ Ч. 1.

Микола Гоголь.

ВЕЧЕРІ

на хуторі біля Диканьки

—— Повісти, видані ——

пасічником Рудим Паньком.

ЧАСТЬ ПЕРША.

I.

ЯРМАРОК В СОРОЧИНЦЯХ.

ОЛИФАНТ, ПА.

Накладом „Амер. Укр. Видавничої Спілки“
З друкарні „Нового Життя“, Олифант, Па.

Микола Гоголь.

821.161.102=1612
Г-58

ВЕЧЕРІ

на хуторі біля Диканьки.

Повісти, видані
пасічником Рудим Паньком.

457581

ДАРУНОК

Часть перша.
I.

Дніпровська міська
централізована
система публічних
бібліотек

ЯРМАРОК В СОРОЧИНЦЯХ.

Переклав з російської мови
Володимир Держирука

Олифант, Па.

Property
of
Soyuzhizna

Накладом „Америк.-Україн. Видавничої Спільноти”.
З друкарні „Нового Життя”.

1914.

Передне слово.

»Що се за чудасія« Вечері на хуторі біля Дикань-Щи? о се за »Вечері«? Щей пустив їх у сьвіт якийсь пасічник! Слава Богу! Ще мало гусок обскубали, на пера і онуч призбирали на папір! Ще мало людей, всілякого знання і походження, вимарало в чорнилі свої пальці! Зібралаж охота і пасічника почимчикувати слідом за другими! Дійсно, задрукованого паперу так тепер багато, що годі розчовпати, що саме в нього завинутя.

Ой, чув я, чув, всі ті базіканя ще перед місяцем! Я кажу, прямо: нашому братови-селяхови висунути ніс із глуші на широкий сьвіт — батеньки мої! — се таксамо, як, лучить ся, зайдеш у великопанські кімнати: всі тебе обступлять й зачнуть лаяти; ще нічого, як се буде висше служальство, її, сякий-такий малий обідранець, погляньте дрань, що має своє місце в заднім дворі, і сей причепить ся до тебе; і зічнуть із усіх боків тупотіти ногами: »Куди? куди? за чим? Забирай ся, хлопе, забирай ся«!..... Я вам скажу..... Ет, що говорити! Для мене лекше два

рази до року поїхати в Миргород, де не бачив мене від п'ятих літ ні підсудок із земського суду, ні поважний св'ященик, — як показати ся на сей великий св'іт; а як вже показати ся — плач, не плач, а відповідай.

У нас, мої любі читачі, — не у гнів вам буде сказано (ви, може бути, розсердитесь, що пасічник так просто до вас промовляє, як до свого брата або кума), — у нас, на хуторі водить ся таке з давних літ: як тільки покінчать ся роботи в полі, мужик залізе на віч на цілісінку зиму, наші брат запряче улики в темний стебник, як не побачите більше ні журавлів на небі, ні грушок на дереві, тоді, тільки вечерами, де-буть на кінці вулиці блимає св'ітелко, чути з далека сьміх і пісні, бренчить балалайка або й скрипка, гамір, шум.... Се у нас вечерниці! Вони, побачите, схожі на ваші балі; тільки годі сказати, щоб так зовсім. Як ви їдете на балі, то тому, щоби повертіти ногами і поїхати в кулак; а у нас збереть ся в одну хату гурт дівчат, зовсім не на баль, з веретенами і кужілями. З початку непаче-то й діло роблять: веретена шумять, лунають пісні, ні-одна з дівчат не підійме в гору очий; та тільки юрбою налетять до хати парубки з музикою, — підніметь ся вереск, зачнеть ся рух, танці і заведуть ся такі штуки, що годі й розказати.

Та найкраще, як зібють ся всі в одну громаду й вачнуть загадки згадувати і ворожити! Боже Ти мій! Чого вони не розкажуть! Якої старовини не викопав-

ють! Яких страхів не нанесуть! Та нігде, може бути, не розказали стільки диковин, як у пасічника, Рудого Панька. А за що мене прозвали люди Рудим Паньком, — дalebі, не вмію сказати. І волосе мое більше сиве, як риже. Та у нас, не погнівайте ся, такий обичай: як дадуть кому люди яке порекло, то не відпекавшися від нього на віки вічні. Бувало зберуться добрі люди вечером, перед яким празником, до пасічничкової оселі, сядуть за стіл — а тоді тільки насторожить уха! А ще мушу додати, що люди не все були зовсім простухи, не які будь мужики — селюхи; деякі з них зробилиб своєю присуністю честь висшому навіть від пасічника. Ось, приміром, чи знаєте ви дяка диканської церкви, Тому Григорієвича? Ех, головка! Які історії умів він говорити! Дві з них найдете в сій книжці. Він ніколи не носив пестрого халата, як многі сільські дячки; зайдіть до нього навіть в будний день, а він вийде до вас в одежі з тоненького сукна, краски застудженого картопляною кисілю.... За сукно платив він в Полтаві, кажуть, по шість карбованців за аршин. Від його чобіток, нехай скажуть всі з нашого хутора, не чути було ніколи запаху дїгтю; а кождий знав, що він мастив їх таким добірним смальцем, що його деякий мужичок радо кинув би в кашу. Ніхто також не скаже, щоб він коли-будь утирав ніс полою свого халата, як се звичайно роблять всі з його звання; він виймав з пазухи гарно-зложену білу хусточку, прикрашену по берегах гарними мережанками, сповняв се,

що треба, складав його опісля обережно і ховав за пазуху. А один з гостей... Ну, сей був вже вам такий панич, що хоч сейчас міг би бути засідателем або підкоморієм. Бувало, виставить перед себе палець, глядить на його кінчик і зачне розказувати — хитро та мудро, неначе з книжки вичитує. Нераз слухаєш, слухаєш тай понадеш в задуму. Нічого не розумієш, хоч в лоб стріляй! Відки він того всього набрав? Тома Григорієвич раз зложив йому навіть, так на притики, гарну казочку: він розказав, як то один школяр учився цисьма у якогось дяка, а там приїхав до свого батька і став таким латинником, що забув навіть нашу мову, всі слова у нього так кінчать ся на

— Ус: лопата — лопатус, баба — бабус.... Ось, лучило ся раз, пішов він разом з батьком у поле. Латинник побачив граблі і питає батька: Як се, батьку, по вашому називаєть ся? Тай наступив, роздіймивши рот, ногою на граблі. Ще батько не поспішив ся з одвітом, а вже ручка від граблів плигнула в гору і — лус його по лобі! »Прокляті граблі! — крикнув школяр, зловив ся рукою за голову і підскачів на аршин в гору, — як же вони, чорт би їх батька друлив з моста, болючо бють! Так ось як! Пригадав собі, голубчик, ім'я! Ся казочка не припала паничеви до вподоби. Мовчки підвів ся з місця, роставив ноги серед кімнати, нагнув голову трохи вперед засунув руки в задну кишеню горохового кафтана, витягнув круглу, лискучу табакирку, черкнув пальцем по намальованім лици

якогось бісурманського генерала, взяв чималу порцію табаки, розтертої з корінчиком і листем любистка, підніс до носа і втягнув до крихіточки, не діткнув ся навіть до великого пальця, — а все ні слова. А як сьгнув в другу кишеню і виняв синю хустину, тоді тільки промимрив про себе, здаєть ся, пословицю: »Не кидайте перел між свині«... »О, тепер буде халепа«, погадав я, коли побачив, що пальці Томи Григоровича складають ся... у »дулю«. На щастє, моя стара догадала ся й поставила на стіл горячий книж з маслом. Всі забрали ся до роботи. Рука Томи Григоровича місто того що показати дулю, сягнула до книша і, як між людьми водить ся, зачали всі вихвалювати господиню. Ще був у нас один оповідач та він (страшно про нього й ночью згадувати) розказував такі страшні історії, що волосє ходило по голові. Я навмисне не містив їх тут: бояв ся лякати добрих людей, щоб пасічника, хрань Господи, не лякали ся люди, мов чорта. Як тільки доживу до Нового Року, коли Бог дозволить, і випущу другу книжку, то можна буде наслухатись про пришельців з другого сьвіта і всякі дива, що творились в старину в наших християнських околицях. Між ними, можливо, найдете теревені самого пасічника, що їх він розказував своїм внукам. Тільки би слухали та читали, а у мене набереть ся і на десять таких книжок.

Та ось: я був би призабув на найголовнішу річ: як будете їхати до мене, то звертайте в Диканьку пря-

мо з гостинця. Я нарочно поклав слово »Диканька« на першій картці, щоби скорше можна було дібрати ся до нашого хутора. Про Диканьку, гадаю наслухали ся доволі. А се ще треба сказати, що там хата не на подобу якого-будь пасічникаового куреня. А про сад нічого і говорити певно, що і в Петербурзі не найде такого. Як приїдете в Диканьку, поспитайте першого-ліпшого пастушка, що бігає за гусьми в запацьканій сорочці: »А де жис пасічник, Рудий Панько?« — »А ось там!« — одвітить він, показуючи пальцем, а як схочете, то відведе вас до самого хутора. Прошу однак не закладати назад рук тому, що дороги по наших хуторах не такі гладкі, як перед вашими палатами. Тома Григорієвич, виїжджаючи з Диканьки, полетів шкериберть в провал з новою тарадайкою і гнідою кобилою, хоч сам поводив і на свої очі закладав ще й другі, куплені.

Зато вже, як загостите, то динь таких подам, яких певно з роду ще не їли; а меду, забожу ся, ліпшого певно не знайдете по хуторах: уявіть собі, що як внесеш мід, то запах піде по цілій кімнаті; чистий, як сльоза, або дорогий хрусталь. А якими піріжками погостить вас моя старуха! Що за пироги, колиб ви тільки знали: цукор, правдивий цукор! А масло так і тече по губі, як зачнеш їсти. Погадаєш: дійсно, чого-то не придумують сї баби! Чи пили ви, панове, грушковий квас з терновими ягодами або варенуху із сливками? А не лучало ся вам їсти путрю з моло-

ком? Боже мій, яких то в світі нема страв! Зачнеш їсти-смакувати, прямо: розкіш неописана! Минулого року.... Однак, куди в самім ділі загнав ся? Приїжджайте тільки, приїжджайте скорше а нагодуємо так, що будете розказувати се і встрічному і поперечному.

Пасічник Рудий Панько.

ЯРМАРОК В СОРОЧИНЦЯХ.

Мені нудно в хаті жить,
Ой, ведиж мене із дому,
Де богацько грому, і грому,
Де гошціюють все дівки,
Де гуляють парубки!
(Із старинної легенди.)

1.

Як розкішний, як прегарний літний день на Україні! Як жаркі до втоми сі хвилі, коли-то полудне сонце серед тиші, а синій, незмірний океан півкулею нагнув ся над землею, неначе заснув, потонув в жарі, обнимаючи й притискаючи прекрасний мір в своїх обняттях! На нім ні хмаринки; в полі ні гомону. Все немов умерло; тільки горою, в небесній глибині, снігає жайворонок а срібні пісні летять воздушними філями на любу землю а в степу лунає рідко дзвінкий голос перепілки або крик чайки. Ліниво і бездумно

стоять височезні дуби, а осліпляючо ясні сонічні лучі запалюють огнем цілі маси красивого листя, накидаючи на друге темну, як ніч, тінь, по якій при подуві вітру перебігає золото. Комашня вилискуєть ся дорогими каменями над пестрими огородами, затіненими кренкими сонічниками.

Сірі стирти сїна і золоті снопи хлїба рядками розіклались по полю і кочують на його незміримости. Нагнули ся під тягарем плодів широкі гиля черешень, слив, яблунь і груш; небо, його чисте зеркало — ріка в зелених, гордо піднятих рамах..... якеж прегарне і розкішне українське літо!

Такою розкішю блестїла одна днина жаркого серпня тисяч вісімсот..... вісімсот... та трицять літ буде тому, як дорога, десять верств перед місточком Сорочинцями, кипїла народом, що спішив із всіх окресних і дальших хуторів на ярмарок. Усе від раня плентали ся нескінченим шнурком чумаки із сілю і рибою. Верхи горшків, закутані в сїно, хитали ся, неначе вкучилось їм в заперті й темноті; місцями тільки яка яркими красками мальована миска або макїтра чепурно виглядала з накопиченого на возі рапутья і притягала до себе погляди приклонників роскоші. Много прохожих гляділо із завистю на високого гончара, властителя тих дорогоцінностей; він йшов широкими кроками за своїм товаром, запопадливо отулюючи своїх красавців і красунь ненависним для них сїном.

Одинцем на боці тягнули потомлені воли віз, на-

вантажений мішками, полотном і всякою домашньою тканиною а за возом йшов в чистій, полотняній сорочці і запацьканих полотняних шараварах хазяїн воза. Ліниво утирав рукою кроплистий піт з опаленого лиця і довгого вуса. Рядом з ним йшла привязана до воза кобила а її смирний вигляд вказував на старечі літа. Чимало прохожих, особливо парубків, брало за шанку, зрівнавшись з мужиком. Однак не сивий вус і не важкі його кроки були сего причиною; треба було тільки підняти зір трохи в гору, щоби побачити причину сеї еочпсти: на возі сиділа хороша дівчина з круглим личком, чорними бровами, рівними дугами над лискучими карими очима, із спокійно-усьміхненими губками, з повязаними на голові червоними і синіми стрічками, що разом з довгими косами і жмутком польних цвєтів збирали ся в корону на її чарівній головці. Всьо, здаєть ся, цікавило її; всьо для неї було чудне, нове... і хорошенькі оченята безнастанно бігали з одного предмету на другий. Як не бути розсіяною! Перший раз на ярмарку! Вісімнадцятьлітна дівчина перший раз на ярмарку. Тільки ні один із прохожих і проїзших не знав, кільки натрудив ся батько, нім взяв її зі собою, бо лиха мачуха держала його так у своїх руках, як він поводи старої кобили, що плентала ся по довгих роках служби на ярмарок, на продаж. Невгомонна супруга! Та ми призабули, що вона тут же й сиділа на вершку воза в шерстяній, зеленій юбці, на якій були нашиті хвостики червоних цвєтів, в дорогій

хусці, що міняла ся, як шахова дощинка і в сїтчастім, гарнім чіпчику, який додавав їй повному, красивому лицю особливої поваги, та на тім лиці виділо ся щось неприємного, дикого так, що кождий спішив ся чим мерщій перенести свій зір від пего на веселе личко дочки.

Очам наших проїзних зачав вже показувати ся Песол здалека віяло холодом, що приманчивим видав ся після страшної спеки. Крізь темно і ясно-зелене листя порозкиданих по луці осик, беріз і тополь заблимали огненні, отінені холодом іскри — і ріка красуня відкрила свою срібну грудь... На неї падали розкішні, зелені кучеряві дерева.

В сей чарівний час, коли плесо так заavidно відбиває в собі її повне гордості і осліплючого блиску чоло, лїлієву і морморну шию, затіненою темною філею, що зіснула ся з русявої головки, коли з погордою відкидає від себе одні прикраси, щоб замінити їх другими і нема кінця її вередованям; — вона майже що року змінє свої окресности, вибирає собі новий шлях й окружає себе щораз новими краєвидами. Ряди млинів піднімали на широкі свої колеса широкі філі, могучо кидали їх, розбивали їх, і наповняли шумом цілу околицю. Віз із знакомими нам пасажирами віхав саме тоді на міст і ріка в цілій красі й величі, мов ялинне шкло, розкинула ся перед ними. Небо, зелені і сині ліси, люди, вози з горшками — все проборкало ся, стояло і ходило по-верх ногами, не падаючи в го-

лубу, прекрасну бездну. Красавиця наша задумала ся, задививши ся на розкішний вид, забула навіть лущити сонічник, що ним була занята через цілу дорогу.... Нараз слова: »Ех, отсе собі дівчина!« — вразило її ухо. Оглянула ся і побачила товну парубків, що стояли на мості, з котрих один, одітий краще других, в білій свиті і сірій смужковій шапці, підпер ся в боки і по-молодецьки глядів на проїзних. Красавиця не могла не замітити його палкого та приятного лица і огнистих очий, що так і намагали ся перебити її наскрізь — і спустила очі, гадаючи, що се саме він вимовив її слова.

— Гарна дівчина! — продовжав парубок в білій свиті, не відвертаючи від неї очий. — Я віддав би ціле своє хазайство, щоб тільки поцілувати її. А ось на переді і діявол сидить!

Зареготали ся довкруги; та лютій супрузі не подобав ся такий привід: червоні її щоки змінили ся в огненні і град лайливих слів посилав ся на голову веселого парубка.

— Щоб ти подавив ся, нечумазний голодранче! Щоб твого батька та в голову горшком стукнуло! Щоб тобі на другім світі чорт обсмалив бороду!

— Бачиш, як тарахкотить! — сказав парубок, вибалушивши на неї очі, неначе сторонілий від рясного дощу неожиданих привітів, — тай язик у неї, як у столітної відьми, навіть не заболить....

— Столітної! підхопила підтоптана красавиця. —

Нечестивче, йди і вперед умийся. Осоружний обірвонець! Я не бачила твоєї мамуні, та знаю, що дрань. І батько твій дрань, і тітка дрань. Столітної!... У нього ще на губах молоко....

Тут зачав віз котити ся з моста і останних слів годі було розібрати; та парубок не хтів осьтак покінчити справу; не думаючи довго, набрав жменю болота й швигнув за нею. Удар був кращий, чим можна було погадати: цілий сітчастий чіпчик заваляв ся грязюкою а регіт гуляк подвоїв ся з новою силою. Дородна Щоголиха загоріла гнівом та на сей час поїхав віз надто далеко, тому лють її вилила ся на невинну дівчину й спокійного супруга, що від давна вже привик був до подібних історій і мовчав уперто і холоднокровно приймав лайку своєї жінки. Та мимо того її язик лепетав заєдно і бовтав в губі аж доси, поки не підїхали на передмісте до старого знакомого і кума, козака Цибулі. Стріча з давно-виданими кумами вигнала на час з її голови сю немилу подію.... Зачали говорити про ярмарок і віддихати після подальшої дороги.

II.

Що Боже ти мій Господи! Чого нема на тім ярмарці! Колеса, скло, дьоготь, тютюн, ремень, цибуля, крамарі всякі.. так, що хочби в кишени було з трицять

рублів, то і тоді не закупив би цілої ярмарки. (З української комедії).

Вам певно чуло ся коли-то чути з-далека водопад, як стревожена околиця повна гуку, а хаос чудних, неясних звуків несеть ся перед вами. Чи ж не правда, чи ж не такі самі чувства обнімуть вас серед сільського ярмарку, коли нарід зростаєть ся в одно велике чудовище і вертить ся своїм туловищем по площі, по тісних вуличках, кричить, гемотить, гремить? Шум, вереск, рев, муканє, бляєнє — всьо то зливаєть ся в один дивний говір. Воли, мішки, сїно, цигани, горшки, баби, пряники, шапки — всьо ярко, ріжноманїтно, філює гуртами і снуєть ся поперед очий. Ріжноголосні слова никнуть одно в другім і нї одно слово не вихопить ся, не спасеть ся з того потопу, нї один крик не виговорить ся ясно. Тільки хлипанє в долині торговців чути із всіх боків ярмарку. Тарахкотить віз, дзвенить зелїзо, гремлять дошки, падаючи на землю, а ошоломлена голова не знає куди повернути ся.

Наш мужик з чорнобровою дочкою давно вже вертів ся між народом: підходив то до одного воза, то до другого, питав за ціни; а міжтим його думки крутили ся біля десяти міхів пшениці і старої кобили, приведеної на ярмарок. З лица його дочки було замітно, що їй не конче по-нутру було терти ся коло возів з мукою і пшеницею. Їй хтіло ся туди, де під полотняними шатрами висїли розвішені червоні пояси,

коралі, олов'яні і мідяні хрестики і дукачі. Та і тут чимало предметів займало її: її сьмішило до крайности, як циган і мужик били один другого по руках, скрикуючи самі від болю; як п'яний жид давав бабі кисілю*), як сварили ся перекупки і кидали до себе раками; як москаль погладжував одною рукою свою козачу бороду, а тимчасом другою....

Та ось почула, як хтось потягнув її за вишиваний рукав. Оглянула ся: а парубок в білій свиті, з якими очима, стоїть перед нею. Задрожала а серце забило ся так, як ще ніколи, ні при жадній радості, ні при жадній журбі: і чудно і любо їй стало а сама не могла роздумати, що з нею діяло ся.

— Не бій ся, серденько, не бій ся! — говорив він півголосом до неї, стискаючи за руку, — я нічого лихого тобі не скажу.

— Може бути і правда, що ти нічого злого мені не скажеш, — подумала красавиця, — тільки мені дивно.... певно, ти лукавий! Сама знаю, що так не годить ся а нема сили взяти від него руки.

Мужик оглянув ся і хотів щось сказати до дочки та з боку почуло ся слово: пшениця. Це магічне слово приневолило його приступити до двох крикливих

*) Давати кисілю значить; ударити кого-будь по пятах.

кущів і він так затопив ся в розмові, що нічо в світі не в силі було його відтягнути.

Ось-що говорили кущі про пшеницю.

III.

Чи бачиш він, який парнище?

На світі трохи є таких,

Сивуху так, як брагу, хлище!

(Котляревський: »Енеїда«.)

— Так ти гадаєш, земляче, що лихо піде наша пшениця? — говорив чоловік, з виду похожий на заїзшого міщанина, з якого-будь місточка, в красивих, запацьканих дігтем і солониною, шараварах, до другого в синій, місцями залатаній свиті, з великою ґулею на чолі.

— Нема що довго думати: я готов закинути собі петлю на шию й бовтати ся на сім дереві, як ковбаса перед Різдвом на бантах, як ми продамо хоч одну мірку.

— Кого ти, земляче морочиш? крім нас ніхто не привіз більше, — перебив чоловік в красивих шараварах.

— Та, говоріть собі, що хочете, — думав батько нашої красавиці, не спускаючи мимо ні одного словечка з розмови двох кущів — а у мене є в запасі десять мішків.

То то й є, що як де замішаєть ся чорт, то жди

тільки хісна, як від голодного москаля, — значно сказав чоловік з гулею на чолі.

— Який чорт? — підхопив чоловік в красивих шараварах.

— Чи ти чув, що говорять люди? — продовжав сей з гулею на чолі, звертаючи на нього скісно свої страшні очі.

— Ну!

— Ну, то-то, ну! Засідатель (щоб йому не довелося більше обтирати губ після панської сливянки!) вибрав на ярмарок прокляте місце; на яків, хоч тут трісни, ні зерна не спустиш. Чи бачиш, сей старий, розвалений будинок, що он-там стоїть під горою? (Тут цікавий батько нашої красавиці приступив ще ближше і надслухував як найуважнійше). В тім будинку таке й діло, що чорти ігри заводять і ні один ярмарок не обійшовся без біди. Вчора волосний писар йшов пізно вечером, аж бач: з вікна щось виставило рило і рюкнуло так, що йому мороз пішов поза шкіру. Пожди, може знов покажеться червона свитка.

— Що се за червона свитка?

Тут у нашого цікавого волоса стало дубом. З ляком обернувшись він в-зад і побачив, що дочка його і парубок, обнявшись, стояли спокійно і шептали одно до другого які-то любовні речі, забули бач про всі червоні свитки. Се розігнало його ляк і привело до давнішого чувства безпеки.

— Еге, ге, ге, земляче, та ти, братчику, як бачу, обнімаєш ся. — А я аж на четвертий тільки день научив ся обнімати покійну свою Феську, тай то завдяки кумови, що був у мене дружбою тай научив....

Парубок замітив сейчас, що батько дівчини недалеко і в думці зачав строїти плян, як би його потягнути в свій бік.

— Ти, певно, добрий чоловіче, не знаєш мене. а я сейчас пізнав.

— Може і пізнав.

— Як хочеш, то і імя і призвище і всяку всячину розкажу: тебе звуть Солопій Черевик.

— Так, Солопій Черевик.

— Поглянь тільки уважно: чи не пізнаєш мене?

— Ні, не пізнаю. Не во гнів будь сказано: на віку доводило ся бачити всілякі пики, що і чорт всіх їх не пригадає.

— Жаль, що ти не пригадуєш собі Голопупенькового сина!

— А ти може Охримів син?

— А хтож? Чи-ж один тільки дїтько лисий, коли не він?

Тут приятелі побрали ся за шапки і поцілювали ся. Наш Голопупеньків син однакож, не марнуючи часу, рішив сейчас таки добути собі свого нового знакового.

— Ну, Солопію, ось, як бачиш, я і дочка твоя

полюбили одно другого так, що на віки хочемо разом жити.

Що-ж, Параню, — сказав Черевик, звертаючи ся і усьміхаючи ся до своєї доньки, — може і дійсно, щоб вже.... як говорять.... разом.... щоб пасли ся на одній траві! Що? Бий в долоню! А ну-но, новобранний зятику, постав могорич!

І всі трое очутили ся в звісній ярмарочній реставрації, в жидівській ятці, заставленій цілими рядами бутильок, флашок всякого роду і величини.

— Ех, хват! За се люблю! — говорив Черевик, потягнувши трохи, побачивши, як його будучий зятик налив чарку, величини з пів кварти і навіть не зморщивши чола, вишив до дна....

Що скажеш Параско? Бач, якого добув я тобі жениха! Гляди, гляди, як по-молодецьки тягне сивуху!

І, сьміючи ся і хитаючи ся, попенгав ся з нею до свого воза, а наш парубок звернув ся до купців, між котрими були навіть з Гадяча і Миргорода, двох чималих міст полтавської губернії... Забажало ся йому купити дерев'яну люльку в мідяній оправі, червону хустину з квітками і шапку на весільні подарунки тестеві і кому слідує.

IV.

Хоч чоловік не онеє
Та коли жінці, бачиш, тее,

Так треба угодити їй....

(Котляревський, Енеїда.)

— Ну, жінко, найшов я для дочки жениха!

— Ось, саме тепер пора глядіти за женихами! Дурень, дурень! Тобі видко, написано на роду дурнем остатись! Де-ж ти видів, де-ж ти чув, щоб добрий чоловік бігав тепер за женихами? Ти подумай краще, як шпеницю продати. Вже то мусить бути гарний жених! Гадаю, що найбільший обірванець із всіх голодранців.

— Е, не так! Побачиш, що за парень! Сама його свита більше стоїть, як твоя зелена юбка і червоні чобітки. А як він сивуху важко дує!... Нехай мене возьме чорт разом з тобою, коли я бачив у своїм життю, щоби парубок одним душком, не зморщившись, витягнув півкварти.

— Ну, так: тобі, як хто тільки п'яниця або бродяга, то сейчас по-нутру. Піду в заклад, що се той самий обірванець, що присікав ся до нас на мості. Шкода, що до сего часу він не попав ся у мої руки: я дала-би ся йому в знаки.

— Що-ж, Химко, хоч би той самий: чогож він має бути обірванець?

— Е, чому обірванець! Ах, ти безмозка макітро! Слухай! Чому він обірванець? Куди ти дївав свої дурноваті балухи, як минали ми млини? Тобі, хочби тут-же, перед самим твоїм затабаченим носом, нанесли твоїй жінці нечесть, то тебе-б й не засвербіло.

— Всьо одно: я не бачу в нїм нічого лихого: парень хоч куди! Тільки се, що на часиночку запацькав навозом твій очіпок.

Еге, то ти, бачу, не даси менї слова виговорити! А, що се значить? Куди ти зним возив ся? Певно: вже хлєпнув, хоч не продав нічого.

Тут наш Черевик замітив і сам, що за далеко загнав ся, закрив отже обома руками голову, надїючи ся, що розгнївана супруга певно замотає його чупер на свої супружеські кігті. »Ет, до чорта! Ось тобі й сватане!« — думав, відхиляючись від розяреної супруги. — »Приїдеть ся відказати доброму чоловікови нї за що, нї про що. Господи, Боже мій! За що се така напасть на нас грїшних? І так много всякої дранї на сьвітї, а Ти ще й жінок наплодив!«

V.

Не хили ся, явороньку,
Що ти зелененький;
Не жури ся, козаченьку,
Що ти молоденький!

(Українська пісня.)

Розсіяно дивив ся парубок в білій свитї, сидючи на своїм возї, на море людий, що хвилювали-гомонїли довкрги його. Заходяче сонце утікало від сьвіта а погасаючий день прегарно і ярко румянив ся. Ослі-

пляючо блестіли вершки білих шатер і яток, осяяні якимось, ледви помітними огнено-рожевим світлом. Шибби вікон горіли; земні пляшки і чарки на столах у шинкарок змінилися у огнені; купи динь, гарбузів і тикв, здалося, вилиті із золота і темної міді. Гамір ставав помітно більше глухий а помучені язики перекупок, мужиків і циганів, повертали все більше ліниво і поволійше. Де-неде зачинав блимати огник а благовонний запах варених галушок розносився по тихих вулицях.

— Ти чого задумався, Гриньку? закричав високий, загорілий циган і ударив по плечу нашого парубка.

— Щож, давай воли за двадцять!

— Тобі все воли тай воли. Ваше племя тільки за користю і щоб тільки підійти й обманути чоловіка.

— Тьфу, діявол! Та тебе зібрало не на жарти! Чи не з досади, що сам напивав собі дівчину?

— Ні, се не по мойсму: я держуся свого слова: що раз зробив, сему бути на віки. А ось у Черевика нема совісти, видко, і на пів шеляга: сказав слово а тепер з ним назад... Ну, його годі винувати: він пень — тай всьому кінець. То все штуки старої відьми, що з неї ми чимало з хлопцями на мості покепкували! Ех, коли-б я був царем або великим паном, я перший перевішав би всіх тих дурнів, що дають ся бабам осідлати....

— А спустиш воли за двацять, як ми приневолим Черевика, щоб віддав за тебе Парашку?

Здивовано глянув на нього Г. лцько. В смаглих чертах цигана було щось злобного, хитрого, низького а рівночасно дивного: як чоловік глянув би на нього, то готовий сейчас сказати, що в сій чудній душі кипять великі »достоїнства«, за котрі є на землі тільки одна нагорода — шибеніця. Широкий рот, мізк посом а острим підбородком, вічно злобно-усьміхнений, невеликі та живі, як вогонь очі, а на лиці безнастанно змінючі ся філі замислів і підприємств, — все то неначе вимагало сеї особливої для себе одіжи, що була на ній: темний, замащений кафтан, що лишив би по собі сліди, коли-б до нього притулитись; довге, поковдане волосє, розкинене по плечах; личаки, надіті на босі, опалені ноги — все то, здавало ся, приросло до нього і складало ся на його природу.

VI.

От біда: Роман їде, оттепер як, раз, надсадить мені бебехів, та і вам пане Хомо, не без лиха буде.

(З удраїнської комедії.)

— Сюди Танасе Івановичу! Ось тут пліток понизше, підніміть ногу та не бійте ся: мій дурень пішов на цілу ніч з кумом під вози, щоб Москалі чого не потягнули.

Так підохочувала ласкаво грізна супруга Черевика боязкого поповича, що підняв ся скоро на пліт і довго стояв нерішений, вдивляючи ся куди-б то ліпше зіскочити і, в кінци, з шумом повалив ся в бурян.

— Ось, біда! Не потовкли ся ви, або не зломил, хрвань Господи, шії? — лепетала печаливо Хима.

— Пст! Нічого, нічого, люба Химо Никифоровна! — придушеним шепотом обізвав ся попович, піднімаючи ся на ноги, — виключаючи тільки се, що попік ся трохи в крониві, сего змісподобного зляка, по словам покійного отця протопопа.

— Підемо тепер в хату, там нема нікого. А я гадала вже, Танасе Івановичу, що до вас болячка або соняшниця пристала: нема тай нема. Як же ви масте ся? Я чула, що пан-отцю перепало тепер немало всякої всячини!

— Тепер правдиве безробітє, Химо Никифоровна: за цілий піст призбирав батько всього-на-всього п'ятнайцять мішків жита, чотири мішки проса, сотню книшів; а як почислити-б куриї, то не буде й пятьдесять штук: яйця-ж по більшій часті смердячі. Та дійсний солодкий принос, примірно сказати, можна дістати тільки від вас, Химо Никифоровна, — продовжив попович, поглядаючи благально і підсуваючи ся ближше.

— Ось вам і принос Танасе Івановичу! — проговорила вона, ставляючи на стіл миски, а рівночасно зашпилюючи свою корсетку, будьто ненарочно розши-

лену, — вареники, галушечки пшеничні, пампушечки, товченики!

— Піду в заклад, коли то всьо не зроблено руками, найхитрійшими з цілого Євиного роду! — сказав попович, забираючи ся до товчеників і сягаючи другою рукою за вареник. — Однакож, Химо Никофоровна, серце мое прагне від вас їди, солодшої від всіх пампушків і галушок.

— Ось, я вже таки і не знаю, якої вам їди хочеть ся Танасе Івановичу, — одвітила городна красавиця, удаючи, що не розуміє.

— Розумієть ся, любови вашої, незрівнана Химо Никифоровна! — прошепотів попович, держачи в одній руці вареник а другою обнимаючи її широкий стан.

— Бог зна, що ви вигадуете, Танасе Івановичу! — сказала Хима, затулюючи стидливо свої очі. — Ви ще й може зачнете цілувати ся!

— Що до сего, то я вам скажу, хоч би про себе, — продовжав попович, — в часі... ще в бурсі, ось... тепер собі пригадую....

Тут почув ся на дворі голос і стукіт до дверей. Хима сейчас вибігла і вернула ся бліда.

— Ну, Танасе Івановичу, я пропала з вами: гурма людей і мені почув ся кумів голос....

Вареник застановив ся в горлі поповича... Вибалушив очі, неначе-б його щойно відвідав пришелець з другого світа.

— Лізьте сюди! — крикнула налякана Хима, по-

казуючи на дошки, покладені на двох перекладах, де було навантажене всіляке домашнє знарядє.

Ляк додав героєви відваги. Без намислу скочив на лежанку а відси полїз обережно на дошки; тимчасом Хима забігла без памяти до дверей, тому, що стукїт озвав ся з більшою силою й нетерплячкою.

VII.

Та тут чудасїя, мосьпане!
(З української комедії.)

На ярмарку лучила ся страшна подїя: всьо переказувало собі, що між товарами показала ся червона свитка. Старусї, що продавала бублики, привидїв ся сатана у видї свинї, що безнастанно нахилив ся над возами, неначе чого шукав. Се рознесло ся швидко по всїх кутках утихомиренного табору і всї уважали за грїх не вірити сему, не зважаючи на се, що старуха з бубликами, якої лавка була рядом з ядкою шинкарки, хитала ся цілїську днину і ногами писала кривульки, подібні до її лакомого товару. До сего прилучили ся ще переборщені вісти о дусї, що його бачив волосний писар в розваленім будинку так, що в ночі один до другого притискав все тіснійше і спокій улетїв і кождий з переляку не всилї був очий зажмурити; сї, що не конче були хоробрї, утікали домів. До тих останних належав і Черевик з кумом і дочкою, що разом із запрошеними в хату гостями підняли такий стук, що так

налякав Химу. Кум був вже трохи підхмелений. Со можна було бачити із сего, що він два рази переїхав із своїм возом по подвір'ю, нім підійшов до хати. Гості були в дуже веселім настрою і безцеремонно увійшли в хату поперед самого хазяїна. Супруга нашого Черевика сиділа, мов на шпильках, коли всі зачали шукати по всіх кутах.

— Що, кумо! — закричав кум, входячи, — тебе все таки трясе пропастиця?

— Так, недомагаю, — одвітила Хима, неспокійно поглядаючи на дошки, покладені горою в куті.

— А ну, жінко, достань-но з воза барилочку, — говорив кум до жінки, що з ним приїхала, — ми черпнем з неї з добрими людьми, бо прокляті баби напували нас так, що і сказати соромно. Здаєть ся ми, братя, приїхали сюди без причини! — продовжав він, попиваючи з глиняного горщика. — Я тут таки ставлю в заклад нову шапку, як баби не посьміяли ся над нами! А хочби й дійсно сатана, — що-ж такого сатана? Плюньте йому на голову! Хочби й він в сю так хвилию стану в перед мною: будь я собачий син, коли-б не підніс я йому дулі під сам ніс!

— Чого-ж ти поблід цілий — закричав один з гостей, що перевисшав всіх головою і старав ся все удавати відважного.

— Я?... Господь з вами! Приснилось?

Гості підсьміхувались і мимовільна усмішка показала ся на лиці відважного.

— Куди тепер йому блідніти! — підхопив другий, — щоким у нього розчервонілись як мак і тепер він не Цибуля, а бурак, або радше: сама червона свитка, що так налякала людей.

Бочілочка поточила ся по столі і ще більше розвеселила людей. Ту наш Черевик, котрого давно вже мучила »червона свитка« і не давала, ні хвилі спокою його цікавому духови, приступив до кума.

— Скажіть, будь ласка, куме! Ось прошу, тай не допрошу ся історії про сю прокляту »свитку«.

— Я, куме! Воно не годилоби ся розказувати під ніч; та нехай вже угоджу тобі і добрим людям (тут звернув ся він до людей), котрим, як бачу, дуже хочеть ся дізнати про ту диковину. Нехай і так буде! Послухайте!

Тут він пошкробав плече, утер ся полою, положив обі руки на стіл і зачав говорити:

— Раз, за яку вину, далебі, не знаю, вигнали одного чорта з пекла....

— Як се, куме! — перервав Черевик, — як се могло статись, щоби чорта вигнали з пекла?

— Щож робити, куме! Вигнали тай вигнали, як собаку мужик виганяє з хати. Може бути, що до нього прислунилася охота зробити яке-будь добре діло; ну і показали двері. Ось, чортові-бідоласі стало так кучно, так тужно за пеклом, що хоч повісь ся. Що робити? Давай з горя п'яничити. Принадив ся до того самого будинку, який ти бачив, що стоїть під горою

і коло якого ні один чоловік добрий не перейде мимо, не поклавши на собі сьвятого хреста; і став чорт таким гулякою, якого не найдеш між парубками: від ранку до вечера сидів в шинку!..

Ту знов старий Черевик перервав нашого оповідача:

— Бог зна, що ви говорите, куме! Як можна, щоб чорта хто-будь пустив до шинку? Таж у нього, слава Богу, ратиці на лабах і ріжки на голові.

— Та се й штука, що на нім була шапка й рукавиці. Хто його пізнає? Гуляв, гуляв, вкінці прийшло до того, що пропив все, що мав. Шинкар довго боргував, опісля перестав. Мусів чорт заставити червону свитку за третю часть ціни жидови, що шинкував тоді на сорочинецькім ярмарку. Заставив і говорить йому: »Уважай, жиде, на свитку; прийду до тебе за рік, бережи її!« — І пропав як у воду. Жид оглянув хорошеньку свитку: сукно таке, що й в Миргороді не дістанеш! А червоний колір горить, як огонь і ненадивиш ся! І жидови довго було чекати рік. Покрутив себе за пейси тай продав якомусь проїзжому панови мало не за пять червінців. Як раз під вечір приходить якийсь чоловік: »Ну, жиде, віддай мою свитку!« Жид зразу не пізнав, а опісля, як пізнав, то зачав удавати, що він свитки і на очі не бачив: »Яку свитку? В мене нема жадної свитки! Я знать не знаю твоєї свитки«. Сей і пішов; тільки смеркло коли жид замкнув шинкувас перечеислив гроші і заки-

нув на себе простиню, щоб помолити ся по жидівськи Богу, чув: щось шелестить.... Дивить ся: з кожної шиби виглядає свинське рило...

Тут дійсно почув ся неясний звук, неначе хруньканє свині; всі побігли.. На лице оповідача виступив піт.

— Що? — крикнув переляканий Черевик.

— Нічо!.. — одвітив кум, трясучи ся на цілїм тілі.

— Те! — обізвав ся один з гостей.

— Ти сказав що?

— Ні!

— Хто-ж се хрунькнув?

— Бог зна, чого ми налякали ся! Нічого нема!

Вони зачали боязко обзирати ся довкруги і глядати по кутах. Хима була ні жива ні мертва.

— Ех, ви, баби, баби! — сказала вона голосно, — вам показувати і бути чоловіками! Вам веретено до рук, тай посадити за кужіль! Хтось може, прости Господи, прогрішив ся і може під ким лавка заскрипіла а всі вже метнули ся, як безумні!

Се засоромило наших відважних і скріпило їх трохи. Кум хленнув з фляшки і зачав розказувати далі:

— Жид здеревів, однак свині передними ногами так таки повлізали у вікна, стрибнули опісля у хату і зачали бити жида пагайками так, що він скавав аж під стелю. Жид і признав ся до всього... Тільки свитки годі було вернути. Пана обікрав в дорозі я-

кийсь циган і продав свитку перекупці, вона-ж привезла її на сорочинецький ярмарок і від тоді перестали у неї купувати. Перекупка дивилася, дивилася а далі — погадала: видимо винна тут свитка... Не даром, як убирала її, то чула, що щось її давить. Не думаючи — гадаючи довго, кинула в огонь. не горить бісова свитка! »Е, та се чортів дарунок«! Перекупка погадала тай підкинула її одному мужикови, що вивів продавати масло. Дурень утішився; тільки масла ніхто не хоче купувати. »Ех, недобрі руки підкинули свитку«. Зловив сокиру і порубав вкуски; диви: лізе один кусень до другого і знов ціла свитка! Перехрестившись, рубнув сокирою другий раз, куски розкинув по цілім місті і поїхав. А від того часу кожного року і то тільки в часі ярмарку, чорт в свинячій подобі ходить по базари, хрунькає і збирає кусники своєї свитки: тепер, говорять, тільки одного рукава йому не достає. З тої пори люди відхрещують ся від сего місця і ось: буде вже з десять літ, як не було чорта на ярмарку. Та тепер нелегко дернула засідателя от...

Друга половина слова завмерла на устах оповідача: вікно бренькнуло з гуком; шиби вилетіли а страшне свиняче рило висунуло ся, поводячи очима, неначе питаючись: »А що ви тут робите, добрі люди?«

Підняв хвіст, мов собака,
Мов Каїн, затрусивсь увесь;
(Котляревський: Енеїда.)

Всі в хаті налякали ся. Кум остовпів і отворив рот; його очи випулили ся, неначе хотіли вистрілити; розняті пальці задержали ся неподвижно у воздуху. Високий храбрець серед великого страху підскочив до стелі і гешнув головою до полиці: дошка посунула ся і Попович з гуком і стуком полетів на землю.

— Ай, ай, ай! — в розпуці закричав один, поваливши ся серед страху на лавку і бовтаючи на ній руками і ногами.

— Ратуйте! — горлав другий, накривши ся кожною.

Кум, спам'ятавши ся через другу подію, поліз під ноги своєї супруги. Високий храбрець поліз в піч, хоч вона мала вузкий отвір і заткав за собою затулу. А Черевик, неначе облитий горячим кинячком, вложив на голову горнець, місто шапки, кинув ся до дверей і, мов божевільний, бігав по вулицях, не чуючи землі під собою: аж умучене приневолило його звільнити біг. Серце його товкло ся як ступа в млині під лив ся грубими каплями. Серед умучення готов він був упасти на землю, як нараз причуло ся йому, що хтось гонить за ним.... Йому і дух заперло.... Чорт, чорт! — Кричав він без пам'яті, потроюючи сили і за хвилину без чувств повалив ся на землю.

— Чорт, чорт! — щось кричало за ним і він тільки почув се, як щось повалило ся на него. Тут пам'ять від него відійшла і він, мов страшний житель тісного гроба, остав німий і невіджимий серед дороги.

IX.

Ще з переду, і так і так;

А з-заду, ей же же, на чорта.

(Народна пословиця.)

— Чуєш, Влаسه! — говорив, піднявшись, серед почи один з товпи народу, що снав на вулиці: — біля нас хтось згадав чорта!

— А мені яке діло? — проворчав, витягаючись,

— Та, відай, так закричав, неначе його дусять. циган, що лежав біля него: — хочби і всіх своїх своїх згадав.

— Мало ще чоловік не збреше з просоня.

— Воля твоя, та варта поглянути. А викреши-но огонь!

Другий циган заворкотів щось до себе, підвів ся на ноги, два рази осьвітив себе іскрами, як лискавицями, роздув губку і з каганцем в руках — звичайною українською світильною, що складала ся з кусника черенка, наповненого баранячим лосем, — почалапав, присвічуючи собі по дорозі.

— Стій! Тут щось лежить! Дай сюди каганець!

Тут пристало до них кількох чоловіків.

— Що лежить, Влаسه?

— Непаче двох людей: один на верху, другий на споді; котрий з них чорт, годі розчовпати.

— А хто на верху?

— Баба!

Ну, ось, се якраз чорт!

Загальний регіт розбудив майже цілу вулицю.

Баба влізла на чоловіка' ну, так, баба знає, як їздити! — говорив один з товпи.

— Дивіть, братя! — говорив другий, піднімаючи черепок з горшка, з якого одна половина держала ся на голові Черевика, — яку шапку надів на себе сей добрий чоловік!

Великий шум і регіт спамятав наших »мерців«, Солонія і його жінку; вони повні переляку, гляділи довго неповорухними очима на смагляві циганські лиця: дріжуче світло освічувало їх і робило їх подібними до сомнища опирів, окружених тяжкими підземними винарами, серед мрак заспаної ночі.

X.

Щур тобі, пек тобі сатаниське наважденіє!
(З української комедії)

Свіжість ранку віяла над розбудженими Сорочинцями. Клуби диму понесли ся із всіх димарів на стрічу сходячого сонця. Ярмарок зашумів. Вівці заблеяли, коні заржали; крик гусий і перекупок поніс ся знов по цілім таборі і страшні оповідання про червону свитку, що такий ляк навела на людей серед нічних сумерків, щезли з появою дня.

Позіваючи і витягаючись, дрімав Черевик в ку-
мовій, критій соломою буді, серед волів, міхів муки і
пшениці і не хотів ніяк розтати ся із своїми думками,
як нечаяно почув голос, так знакомий, як прибіжище
його лїнивства: благословенна печ його дому або ши-
нок його дальшої своячки, що находив ся не дальше
як десять кроків від його хати.

— Уставай, уставай! — кричала йому над у-
хом ніжна супруга, сіпаючи його з цілої сили за руку.

Черевик, місто відповіди, надув губи і зачав
бовтати руками, наслідуючи грюкіт барабана.

— Божевільний! — закричала вона, відхиляю-
чи ся від розмаху його руки, що нею туй-туйбув би
він її потягнув по голові.

Черевик підвів ся, протер очі і подивив ся дов-
кола.

— Враг мене возьми, коли мені, голубко, не при-
виділо ся твоє лице барабаном, на яким казали мені
вибивати зорю москалі, тісамі свинські пики, від
котрих, як говорить кум....

— Досить, досить тобі небилиці плести! Іди
скорше з кобилою на базар. Сьміх людям сказати:
приїхали на ярмарок і хочби тобі жменю чого про-
дали.

— Як же, жінко! — підхопив Солоній. — З нас
відай, люди тепер будуть сьміяти ся.

— Іди, іди, з тебе і без того будуть сьміяти ся.

— Ти бачиш, що я ще не мив ся, — продовжав

Черевик, позіхаючи і чіхаючи спину, він старався тим чином виторгувати трохи часу для своєї лїни.

— Ось, як йому захтіло ся бути чистошлотним! Коли так дуже се з тобою водилось? Ось ручник, утри пику....

Тут схопила вона щось скручене в руках і — з ляком відкинула від себе: се був кусень червоної свитки!

— Іди, роби своє діло, — повторила вона до Черевика, прийшовши до себе, бачучи, що йому страх відняв ноги а зуби дзеленькотіли в роті.

— Буде тепер ярмарок, — ворчав до себе, відв'язуючи кобилу і ведучи її на торговицю. — Не даром, коли я збирався на сей проклятий ярмарок, мені на душі так було тяжко, немов хто увалив на душу цілу здохлу корову і воли два рази завертали домів. А також, тепер я собі пригадав, ми виїхали в понеділок. Ось: всюди лихо. Проклятий чорт: носив би вже свитку і без одного рукава, так ні, не хоче людям дати спокою. Коли-б я був і чортом, — від чого сохрани, Господи, — то таки не вештав би ся ночами за глухим лахматем.

Мудрованє нашого Черевика перервав різкий, грубий голос. Перед ним стояв високий циган.

— Що продаєш добрий чоловіче?

Продавець помовчав, поглядів на него від ніг до голови і сказав спокійно, не випускаючи з рук уздечки:

— Сам бачиш, що продаю.

— Ремінці? — спитав циган, поглядаючи на уздечку, що находила ся в його руках.

— Так, ремінці, коли-б тільки кобила була подібна до ремінців.

— Однак, чорт возьми, земляче, видко, що ти її соломою кормив.

— Соломою?

Тут Черевик хотів потягнути узду, щоби притягнути кобилу і закинути брехню безвстидному циганови і та рука його підскочила і ударила його в підбородок. Глянув: в руці відрізана уздечка а до неї прив'язаний — о, Боже, волосе стануло дубом наголо ві, — кусень червоного рукава свитки.....

Сплюнув, хрестячи ся і бовтаючи руками, побіг від несподіваного дарунка, скорше від молодого парубка і зник в товпі.

XI.

За моє жито, та мене бито.

(Пословиця.)

— Лови, лови його! — кричало кількох хлопців в тіснім кінці вулиці і Черевик почув, як хтось зловив його крепкими руками.

— Вязати його! Се тойсамий, що украв у другого чоловіка кобилу.

— Господь з вами! За що ви мене вязете?

— Він ще і просить ся! А по що ти украв коби-лу у приїзшого сюди Черевика?

— Ви з ума зійшли, хлопці! Де-ж так видано, щоб чоловік сам від себе крав що-будь?

— Старі штуки, старі штуки! Ти чого так біг скоро, неначе за тобою гнав сам нечистий?

— І ти біг би так, коли-б діволяська одіж..

— Ї голубчику, обманюй тим других. Дістанеш ще від засідателя за се, щоб чортами не лякав людей.

— Лови, лови його! — почув ся крик на другім кінці вулиці. — Ось утікач.

І очам нашого Черевика представив ся сам кум, в скрутнім положеню, із заложеними назад руками, як його вело кількох хлопців.

— Чудасій завелись! — говорив один з них. — Чи чуєте, що розказує отсей розбишака, якому тільки заглянути в лице, а сейчас можна пізнати злодія. Коли спитали, чого він утікав, мов безумний, відказав: »Сягнув до кишені понюхати табачки тай витягнув місто неї кусень червоної свитки, і від неї таким огнем спалахнуло, що я сейчас дав ногам знати!«

— Е, ге, ге, ге! Та обі птиці з одного гнізда! Вязати їх обох!

»Чим люди добрі, так отсе я провинив ся?
 За що глузуєте?« — сказав наш неборак.
 »За що знущаєте ся ви наді мною так?
 За що, за що?« сказав тай попустити потоки
 Потоки гірких сліз, узявшись за боки.

(Артимовський — Гулак: Пан та собака.)

— Може в самім ділі ти, куме, що украв? —
 спитав Черевик, лежачи з кумом звязаний в солом'я-
 ній буді.

— І ти таке говориш, куме! Щоб мені всохли
 руки і ноги, як де коли-будь у кого що украв, виклю-
 чаючи хіба пироги зі сметаною у матери, та се ще
 було тоді, коли я мав з десять літ.

— За що-ж, куме, на нас така напасть? Тобі ще
 нічого, бо тебе обвинуваяють, що ти украв щось у дру-
 гого. А за що-ж мені, нещасливому, такий сором, що
 я у самого себе украв кобилу? Видко, куме, що нам
 з роду написано: не мати щастя.

— Горе нам, сиротам бідним.

Тут оба куми зачали хлипати.

— Що з тобою, Соловію? — сказав Грицько, вхо-
 дячи. — Хто тебе звязав?

— А, Голопупенько, Голопупенько! — закричав
 врадуваний Солопій. — Ось, куме, се тойсамий, про
 якого я тобі говорив. Ех, парень! Ось, убий мене,
 Боже, коли на сїм місци, коли він не випив кухоль си-
 вухи, завбільшки твоєї голови і ні разу не скривив ся.

— Чому-ж ти, куме, не прийняв такого славного парубка?

— Ось, як бачиш, — продовжав Черевик, звертаючись до Грицька, — покарав Бог, видно, за се, що я провинився перед тобою. Даруй мені, добрий чоловіче; їй Богу, я рад для тебе всьо зробити. Так що-ж зроблю, коли в жінці чорт сидить.

— Я не памятаю сего лиха, Солопію! Як хочеш, я освободжу тебе!

Тут він кивнув на хлопців і тісамі, що сторожили кинули ся розв'язувати.

— За се і ти роби як треба, іменно: весіле. Так погостимо ся, що цілий рік будуть боліти ноги від гопака.

— Добре, ось, добре, — сказав Солопій, сплещнувши в долоні. — Мені тепер так зробило ся весело, неначе мою бабу москалі украли! Та що говорити! Чи вона годить ся чи ні, всьо одно. Присилай нині старостів та кінці у воду!

— Гляди-ж, Солопію. За годинку буду у тебе. А тепер йди домів, так чекають на тебе сі, що хотять купити у тебе кобилу і пшеницю!

— Як, то кобила найшла ся?

— Найшла ся!

Черевик остовпів від радості, дивлячи ся за Грицьком.

— Що-ж, Грицьку, чи ми своє діло сповнили

зле? — сказав до парубка високий циган. — Чи тепер воли мої?

— Твої, Твої!

XIII.

Не бій ся, матінко, не бій ся,
В червоні чобітки обуї ся,
Топчи вороги
Під ноги,
Щоб твої підківки
Брящали,
Щоб твої вороги
Мовчали!

(Весільна пісня.)

Підперши ліктем хорошенький підбородок, задумала ся Параска, сидючи сама в хаті. Много думок товпило ся в русій головці. Деколи легка усмішка ясніла на її личку і якесь внутрішнє вдоволенє піднімало її темні брови, і іноді знов задума глибока падала на карі сьвітлі очі.

— Ну, що, як не буде так, як він говорив? — шептала до себе з виразом якогось сумніву. Що буде, як мене не видадуть? Як... Ні, ні, сього не буде! Мачуха все робить, що тільки задумає; чи-ж я також не можу зробити се, що мені на гадку прийде? Впертості і у мене дістане. Який він хороший! Як чудно горять його карі очі! Як любо говорить він: »Парасю, голубко!« Як пристала до мене біла свитка. Щоб тільки пояс був більше яркий! Пожди, я йому зла-

джу пояс, як перейдем жити в нову хату. Не погадаю без радості — продовжали вона, виймаючи ізза пазухи маленьке зеркальце, обклиєне червоним папером, куплене на ярмарку і вдивила ся в него з вдовolenем. — як я знею колись стріну ся, то не поклоню ся їй ні-старшувала ти наді мною! Скорше пісок зійде на коли, хоч би вона і пукла. Ні, мачухо, досить вже камени і дуб пігнеть ся у воду, як верба, а я перед тобою не погну ся! Та я позабула... треба приміряти очінок, хоч і мачушини, чи мені в очінку до лица буде...

Тут підняла ся, держачи в руках зеркальце, склонила ся до него головою, обережно йшла по хаті, немов боячи ся упасти, видячи під собою, місто землі, стелю з полицями по боках з котрих недавно упав попович.

— Що я, неначе є дитина, що бою ся ступити, — закричала зі сьміхом.

І зачала притупцювати ногами, чим далше, то все сьмілійше; в кінці ліва її рука опустилась, уперла ся в бік і вона пішла танцювати, побрязкуючи підковами, тримаючи, перед собою зеркало і засьпівала милу свою пісню:

Зеленький барвіночку,
Стели ся низенько!
А ти милий, чорнобривий,
Присунь ся близенько!
Зеленький барвіночку,
Стели ся ще низше,

А ти милий, чорнобривий,
Присунь ся ще ближче!

Черевик заглянув саме тоді через двері і остовпів, побачивши, що його донька танцює. Довго дивився і сьміявся з дивних норівів своєї доньки, що задумала ся і не замітила нічого; та коли почув знакомі звуки пісні, задрожали в ній жили і гордо узявся під боки, виступив вперед і пустив ся на виписюди, позабувши на свої діла. Грімкий регіт кума отямив батька і доньку.

— Ось, хорошо, батько з донькою весіля справляють! Ходіть скорше прийшов жених.

При останнім слові Параска спалахнула огнем і стала червонійшою від червоної ленти, що була вплетена в її косу, а батько сказав їй, за чим він прийшов.

— Ну доню, ходім скорше! Хивря з радости, що я продав кобилу, побігла — говорив він, лячно оглядаючись по боках, — купувати хустини і всяке инше ряпуге; треба всьо скінчити перед її приходом.

Не сьміла Параска переступити порога своєї хати, як почула ся на руках парубка в білій свиті, що з гуртом людей вижидав її на вулиці.

— Боже благослови! — сказав Черевик, складаючи їм разом руки. — Нехай живуть, як вінки вють!

Нараз почув ся шум в народі.

— Скорше трісну, а до сего не допущу! — Кри-

чала супруга Солопія, що її відпихала товпа народу з глузованєм.

— Не біси ся, не біси ся, жінко! — говорив холоднокровно Черевик, видячи, що кількох циганів узяло її крепко в руки. — Що зділано, то зділано; я перемінати не люблю.

— Ні, ні, сього не буде! — Кричала Хивря, та ніхто її крику не слухав. Чимало пар обступило нову пару поворушно гуляючою стіною.

Дивне, незрозуміле чувство опанувало би кожного, котрий побачив би, як від одного потягнення смичком музиканта в свиті, з довгими закрученими вусами, все повернуло ся волею і неволею в згоду і перейшло в одно. Люди, що на їх лицах, здавало ся, віками не показувала ся усьмішка, притупцювали ногами і підбирали плечима. Всьо несло ся, всьо танцювало. А ще дивнійше і ще більше незрозуміле чувство розбудило ся в глибині душі, дивлячи ся на старух, на яких лиці видніла ся могильна рівнодушність, як вони підскакували між молодими, здоровими людьми. Безпечні, навіть без дитячої радості, без іскри співчуття, котрих один тільки хтів неволить сповняти механічно, щось подібного до людських дїл, вони тихо покивували п'яними головами, підскакували разом з прочим розрадуваним народом, не звертаючи навіть уваги на молодїж.

Гук, регіт, пісні було чути тихше і тихше. Смичок завмирав, викликаючи все слабше і слабше не-

ясні звуки у воздуху. Ще чути було деколи тупіт ніг, щось подібного на гук далекого моря а далі всьо стало пусто і глухо.

Чи не так і радість, сей прекрасний і непостійний гість, улітає від нас і напрасно ще одним звуком хоче викликати веселість? Чути вже жаль і пустелю і дико вслухуєть ся чоловік в неї. Чи-ж не так гарні други буйної і свободної молодости, один по другім, теряють ся по світі і вкінці покидають одного старого їх брата? Скучно полишеному! І тяжко і жалко робить ся на серцю а нічим йому помочи!

Кінець.

Сельма Лягерлеф.

СВЯТА НІЧ.

Се було одного сьвятого вечера; всі поїхали до церкви, крім бабусі і мене. Ми обі мабуть були одинокі в цілїм домі. Не могли ми їхати, бо одна була за молода, а друга за стара. І обі ми були засумовані, що не могли їхати на всеночне і бачити різдвяні сьвітила.

Та, як ми так самітно сидїли, стала бабуся розказувати.

»Був раз чоловік« казала вона, який вийшов в темну ніч позичити огню. Йшов від хати до хати тай стукав: »Любі людоньки, допоможіть мені!« благав. Моя жінка привела на сьвіт дитинку, і я мушу розложити огонь, щоби загріти її й немовля«.

Але се було пізно в ночі, так що всі люди спали і ніхто йому не відповідав.

Чоловік все йшов. Вкінці увидїв ген далеко блеск. Пішов отже в тім напрямі і побачив, огонь серед поля. Много білих овець лежало і стояло довкола огню, а старик вівчар сторожив над чередою. Як

підійшов чоловік — той що хотів позичити огню — дівцям, три великі пси, що спали в ногах пастуха, збудилися і отворили свої широкі пащі, начеб хотіли брехати, але не було чути ніякого голосу. Чоловік бачив, як волосся на їх карчилах найжило ся, як їх ostrі зуби біліли в сяєві огня, та як вони на нього кинули ся. Чув, що один з них хопив його за ноги, другий за руку, а третій завис коло горла. Пащі і зуби, якими хотіли кусати, не слухали їх, і чоловікови не стало ся нічого.

Чоловік став йти дальше, щоби найти се, чого йому було треба. Та вівці лежали так густо хребет до хребта, що годі йому було йти далі. Став отже йти по хребтах звіврат і дійшов так аж д-огневи. Йї ніодно зі звіврат не збудило ся, ніодно не ворохнуло ся.

Досі могла бабуся розказувати без перерви, та тут не годна я була здержати ся і перервала.

»Чому вони, бабусю, не ворухали ся? «За хвилю довідаєш ся» сказала бабуся і дальше розповідала свою історію.

»Як чоловік дійшов вже майже до огню підніс очі вівчар. Се був старий, непривітливий чоловік, та сунпроти всіх людий воркотливий і жорстокий. Як увидів він що надходить хтось чужий, вхопив довгий, ostrий кіл, з яким звичайно ходив, як пас свою череду і кинув його на надходячого. І ломака летіла зі свистом просто на чоловіка; нїм однак влучила його, звер-

нула в бік і з шумом понесла ся побіч нього далеко понад поле».

Як бабуся дійшла досі, перервала я знова. »Бабусю, чому патики не хотів вдарити чоловіка? Та бабуся не думала мені відповідати, лиш далі розказувала.

»Тепер підійшов чоловік д-вівчаревн і сказав: »Любий друже, поратуй мене та позич троха вогню. Моя жінка привела якраз на світ дитинку і я мушу розложити ватру, щоб заіграти її і немовля».

Вівчар бувби сказав найрадше ні, та як подумав, що пси не могли нічого вдіяти сему чоловікови, що вівці перед ним не розбігли ся, та що ломака не хотіла його вдарити, стало йому троха лячно і не важив ся відмовити чужинцеві того, о що просив.

»Бери скільки тобі треба», сказав до чоловіка. Та огонь був вже майже вигорів. Не було вже полін і галузя лиш велика куна жаріючого вугля, а чужинець не мав ані лопати, ані коновки не мав в чім занести червоне вугля.

Як увидів се пастух, сказав ще раз: »Бери скільки тобі треба!« І тішив ся, що чоловік не міг взяти огню. Та той нахилив ся, набрав з попелу вугля голими руками і похонив в свою загортку. І вугля не обсмалило його рук, як дотикав ся, не спалило його загортки і ніс начеб се були оріхи або яблука».

Та тут перервала я бабусі в третє. »Бабусю, чому вугле не пекло чоловіка?«

»Почуєш вже се« відповіла бабуса і розказувала далше.

»Як вівчар, який був лихим і непривітним чоловікомте все увидів став сам про себе чудувати ся: Яка се ніч може бути, що пси не кусають овець, вівці не лякають ся, ратище не вбивас, а огонь не пече?« Він закликав незнакогого і сказав: Що то за ніч? Чому всьо над тобою милосердить ся?»

Та чоловік сказав: »Я не годен тобі сего пояснити, як сам не бачиш«.

І став вже йти своєю дорогою, щоби скоро розложити огонь і ogrіти жінку й дитину.

Та тут вівчар подумав, що не треба йому тратити чоловіка з очий, поки не довідає ся, що се всьо значить. Він встав і пішов за ним. Прийшов аж там де незнакомий мешкав.

Тут побачив, що той чоловік не мав навіть хатини. Його жінка і дитина лежала в печері, де не було нічого більше крім голих, студених, камінних стін.

Вівчар подумав, що то бідне, невинне дитятко може замерзнути в тій печері і хоть був жорстокою людиною, зворушив ся і рішив дитині допомогти. Розв'язав з плечий свій вузлик, виймив з него мягку білу овечу шкіру, дав її чужинцеві і сказав, щоби вповив нею дитину.

І в ту саму хвилю, як показав, що й він вміє бути милосерним, отворили ся йому очі і бачив, чого передше не бачив і не чув, чого передше не міг чути.

Довкола него стояв збитий гурт дрібних ангелів з білими крилцями, а кождий з них мав в руках гуслі і всі співали голосно, що сеї ночі прийшов на землю Спаситель, який має відкупити світ від його гріхів.

Тепер зрозумів вівчар, чому сеї ночі всьо було таке розрадуване, що нікому не хотіло заподїяти кривди.

І не лиш довкола вівчара були ангели, він бачив їх скрізь. Вони сидїли й на горі, літали попід небеса. Вони надходили дорогою великими гуртами, коли проходили побіч печери, ставали і поглядали на дитину.

Усі захоплені безмежною радістю співали та гуляли і всьо все се бачив вівчар серед непроглядної ночі, коли між тим передше нічого не міг запримітити. І він став такий радий що його очі прозріли, що впав на колїна і дякував Богови.

Та як бабуса своє оповіданє досї довела зітхнула і сказала: »Але се, що бачив вівчар, моглиби й ми бачити, бо ангели літають попід небеса кожного святаго вечера, колиб ми лише уміли дивити ся.

А опісля поклала бабуса свою руку на мою голову і сказала: »Затям собі сей переказ, він так правдивий, як те що я бачу тебе, а ти мене. Не ходить о світїли і лямпи, не залежить на місяці і на сонці, лиш на сїм — що й конечно — щоби ми мали очі, які уміли би бичити хвалу Божу«.

ПІСНЯ РУСЬКОГО МАЙНЕРА.

Було колись у нас поле,
та жида забрали.

Були колись у нас воли,
та няньо продали.

Оженили молодого,
тай на пустій хаті
і казали тепер сину
почни ґаздувати.

Що чинити, що робити,
з відки хліба взяти?
Наняв ся я у жидиска
ґонти виробляти.

Сиджу в лісі, тешу, стружу —
а жінка складає...
О холодї о голодї,
аж ся серце крає.

Ой! погана се робота
у жида служити.
Ах! Боже мій милостивий,
як на світі жити?

Вот, знайшли ся добрі люди,
мудру раду дали;
тай їхать казали.
свою біду горе!

В далеку Америку,
чрез широке море.
Там затопиш, віщували
грошей мені позичили,

У неділю, в ранці рано,
ми з селом прощались,
як до церкви на утренью,
дзвонити почали.

Загуркотів із села віз,
дзвони все дзвонили.
Піснь прашальну, далеку
нам то голосили.

Гори мої розкинені!
зелені Карпати!
хати бідні похилені,
колиж вас витати?

Такі думки снулись мені,
у моєй голові,

як веліли трену рушати,
бо вже всі готові.

Куда везли і де везли?
того вже не знаю.
Аж в Гамбурґу зупинились,
то все памятаю.

В тім Гамбурґу, в пів жидівським,
взяли нас агенти.
Як ворони обступили,
кричать, чи маш центи?

Рано вставши невмивались,
креста не поклали,
як злодіїв чрез вулицю
до шифу нас гнали.

Що там люда було того?
Бог лиш сьвятий знає!
Зі всіх сторін сего сьвіта,
хто їх відгадає?

Були Шведи, були Німці,
були також Фіни,
й Словаки й Мадяри,
були й Литвини.

Були Поляки й Словаки;
з руської польської страни —
були жиди російськії,
Мадяри — Цигани.

Вся та бранжа повлізала,
на шифф величезний —
з пакунками з тлумаками,
се був вид чудесний!

Засвистали, затрубили,
дали волю парі.
Ми рушили в день погідний
на небі ні хмари.

Незабавом страшні бурі
на морі гуляють,
як ті миши в »цвішендеку«
гуртомсь укривають.

Кождий клякав до молитви,
хоть мала дитина;
бо подумав: ось ту мій гріб,
морська глубина.

Дванайцять днів, стільки ночей —
на шифі пливали.

Не раз не два бючись в груди,
смерти сподівали.

Аж на кінець, було з рана
ми землю узріли.
Всі упали на коліна,
Богу піснь воспіли.

Хвалаж Тобі Христе Боже,
за той дар великий!
Що привів єси Ти нас,
у той край далекий.

Доме рідний, доме рідний!
батьківська хатино!
жінко моя дорога,
милая дитино!

Понад гори, понад море,
к вам лину думкою.
бо ви мені пред очима;
не маю спокою.

Як згадаю, то заплачу
гіркими слезами,
що нас дома розлучили,
горами, водами.

Під землею я працюю,
свій гріб я копаю,
щоб вам хату поставити —
у рідному краю.

Ломись скало! сип ся угле!
не з гори, но з боку,
Помож Боже доробити
до нового року. ,

Потім пійду у край рідний,
у рідненьке село.
Там з женою, з дитиною
стану жить весело.

Гр. Гр.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ „НОВЕ ЖИТЄ”

часопись для народа; виходить кожного
вторка в Олифант, Па.

Коштує на рік в Сп. Дер.	\$1.20
до Канади	\$1.75.

Хто пришле цілорічну передплату
одержить красну премію.

ДРУКАРНЯ

„Нового Життя” приймає роботи друкар-
ські всякого рода і робить все гарно, ско-
ро і дешево,

Виробляємо також печатки всякого
рода так ґумові, як і сталеві.

Замовлення шліть на адресу:

„NEW LIFE”

107 Grand Str. Olyphant, Pa.